

valkhofnieuws

18e jaargang nr. 3

Colofon Valkhofnieuws

Valkhofnieuws: Verschijnt 4 x per jaar en is een uitgave van de Valkhofvereniging.
ISSN-nr.: 1382-3760

Redactieadres: Valkhofnieuws
P/a.: M. Vollebregt
Groenestraat 28
6669 DS DODEWAARD

Redactieleden: H. Schoonwater
A. Janssen
M. Vollebregt (hfd. red.)

Artikelen: Aanleveren -indien mogelijk- op diskette (WP 5.1)
De redactie kan artikelen inkorten of niet plaatsen.

Valkhofvereniging

Lidmaatschap: Postbus 1390 6501 BJ NIJMEGEN

Contributies: f 25,- per jaar (65+ f 20,- v.a. 2e jaar)
Postbank 44.38.363 t.n.v.
Valkhofvereniging Nijmegen.

Valkhofkapel: Conservator: drs. E.F.M. Boshouwers
Groenewoudseweg 49
6524 TP NIJMEGEN
Tel.: 024 - 3232587

© NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERMENIGVULDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT
WORDEN DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOKOPIE, MICROFILM OF OP WELKE WIJZE DAN OOK,
ZONDER VOORAFGAANDE TOESTEMMING VAN HET BESTUUR VAN DE VALKHOFVERENIGING.

VOORWOORD

Door Maurice Vollebregt

Later dan U van ons gewend bent, ligt het derde Valkhofnieuws van dit jaar dan toch voor U! Bij dit nummer is als bijlage een nieuwsbrief toegevoegd, die U op de hoogte brengt van alle ontwikkelingen die op het moment rond de herbouw gaande zijn.

Wellicht is het U niet ontgaan, dat ook de tegenstanders van herbouw van zich laten horen. Op 18 oktober j.l. boden zij de wethouders Migo, Thielen en Wellen in de Valkhofkapel 5.500 handtekeningen aan. Deze waren in het Valkhofpark tijdens de drukke zomerfeesten verzameld. De wethouders lieten echter weten, dat het principebesluit van de Gemeenteraad van 12 juni gewoon overeind blijft. Er moet echter wel aan een aantal voorwaarden en amendementen worden voldaan, voordat het besluit definitief wordt. Deze voorwaarden waarborgen zowel de kwaliteit van het besluit alsmede de uitvoering van het project. Er zijn ook voorwaarden

opgenomen met betrekking tot behoud dan wel verplaatsing van de bomen in het Valkhofpark. Ook hiermee wordt tegemoet gekomen aan de tegenstanders, die zich verenigd hebben in het Platform tot behoud van het Valkhofpark.

In dit nummer treft U diverse artikelen aan, waarin nog eens gepleit wordt voor herbouw, en waarin ook diverse argumenten naar voren worden gedragen. Tot slot willen wij nog Uw speciale aandacht vragen voor het laatste artikel in dit blad, waarin het studentendispuut Aquila een benefietconcert ten gunste van onze plannen aankondigt! U kunt zich nu al opgeven (zie opgavebon).

Laatste bericht: de nieuwsbrief is nog niet gereed en wordt verzonden met Valkhofnieuws nummer 4 in december.

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK OP HET VALKHOF

Door *drs Fer Boshouwers*

De huidige status van het Valkhofterrein is Rijksarcheologisch monument. Dit is echter niet voor de eeuwigheid zo vastgelegd, maar om te voorkomen dat er lukraak gegraven en gewijzigd wordt. Is er echter sprake van een serieus (bouw-)plan, dan kan de bestemming worden gewijzigd, mits er aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

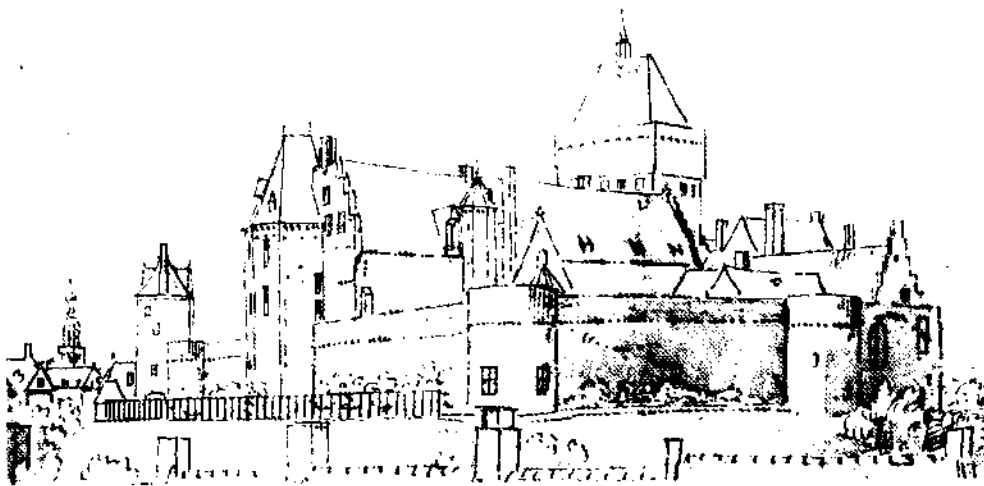
De wetgeving zegt dat er alvorens archeologisch onderzoek mag worden verricht, een passend bestemmingsplan moet zijn en de aanwezigheid van een bouwbestemming c.q. -plan. Overigens zijn er ook locaties te noemen waar los van een bouwbestemming sprake is van archeologisch onderzoek, zoals bijvoorbeeld bij de grafheuvels op de Veluwezoom, maar ook de Romeinse Villae in het Zuid-Limburgse.

Eén der belangrijkste voorwaarden is dat er voluit archeologisch onderzoek kan worden uitgevoerd. Dit wil zeggen dat de bodem zorgvuldig op relictten wordt onderzocht, deze goed worden beschreven en zo mogelijk worden geïncorporeerd in de bouw, of indien dit onmogelijk is ondergebracht worden in een museumcollectie ter plaatse of elders. Op deze wijze kan de archeologische waarde van het terrein voor een breed publiek op verantwoorde wijze zichtbaar gemaakt worden. In dit kader is het onjuist om te spreken van 'verstoring van het bodemarchief'. Namelijk bij het achterwege laten van archeologisch onderzoek uit respect voor het terrein is slechts sprake van een emotionele benadering, ergo een onwetenschappelijke onderbouwing.

Tot op heden is er slechts fragmentarisch onderzoek op het terrein gepleegd. Dit evenwel heeft reeds een en ander opgeleverd, bijvoorbeeld de aanwezigheid van

Merovingische graven in en buiten de Barbarossaruïne. Ook de fundamenten van de ophaalbrug zijn in kaart gebracht, evenals een tweetal putten; de een door werkelijke opgraving, de tweede door middel van grondradaronderzoek. Overigens zal concreet archeologisch onderzoek bij het laatste pas uitsluitel geven. Ook een kelder en muurresten op diverse plaatsen zijn op deze wijze gelocaliseerd. Een totaalplan met betrekking tot onderzoek op dit terrein kan een beeld geven van de totale geschiedenis van de heuvel.

De archeologische werkwijze bij de bouw van het nieuwe museum spreekt aan, omdat ook hier de relictten in het museum worden geïncorporeerd of minstens toegevoegd worden aan de reeds aanwezige collecties. Bij de ontwikkeling van plannen m.b.t. het nieuwe museum hoort men echter de deskundigen niet roepen over verstoring van het bodemarchief; er is hier ontegenzeggelijk sprake van selectieve verontwaardiging. De beide terreinen Kelfkensbos en Valkhof zijn momenteel twee afzonderlijke locaties. Toch is dit slechts door de verdere uitbouw van de burcht rond 1250 zo ontstaan. Het graven van een droge gracht (later de huidige Voerweg) heeft het gebied een kunstmatige tweedeling gegeven. Beide terreinen zijn onderdeel van de ongeschonden stuwwal van weleer.

Cornelis Pronk: Gezicht op Valkhofburcht vanuit het zuidoosten, ongedateerde pentekening.

Een ander argument dat tegen archeologisch onderzoek wordt ingebracht is dat er voor de archeologen van de toekomst materiaal moet worden bewaard, zodat zij - mogelijk met betere technieken - onderzoek kunnen doen. Deze denkwijze slechts toepassen op het Valkhofterrein riekt op zijn minst naar de sfeer van gezochte argumenten. Immers, waarom hoort men dit argument nooit of te nimmer bij andere projecten? Het geeft op zijn minst te denken.

Het gegeven: 'verstoring van het bodemarchief' zou dan overigens voor toekomstige archeologen ineens niet van kracht zijn. Hoe moet dat gerijmd worden? Hier is duidelijk sprake van een drogredenering.

Zijn overigens nieuwsgierigheid en het wegnemen van twijfel geen wetenschappelijke grondhoudingen? In dit geval kennelijk niet. Men houdt het liever bij bespiegelingen over de aanwezigheid

van van-alles-en-nog-wat, maar weigert over te stappen naar het niveau van werkelijk wetenschappelijk onderzoek, ingegeven door het beroep en de maatschappelijke taak. Onderzoeken, inventariseren, beschrijven, bewaren en toevoegen aan de geschiedschrijving. Nee, liever droomt men over wat men niet weet en niet kent, en projecteert deze GRONDhouding op de plannenmakers met betrekking tot de herbouw van de burcht.

Welke echte archeoloog zou deze kans - hier ter plekke - aan zich voorbij laten gaan, als er geen circuit c.q. lobby bestond, die slechts de herbouw wil fnuiken. De geschiedenis van 1987 leert, dat het circuit in feite gevangen zit in eenmaal ingenomen standpunten.

Alles bijeen genomen, kan de Engelse uitdrukking: 'THE PROOF OF THE PUDDING IS IN THE EATING' ons nog veel leren.

HET VALKHOF ALS BOUWWERK - DEEL 7: DE MAATVOERING VAN DE BURCHT Door Maurice Vollebregt

Vandaag wordt de serie 'Het Valkhof als bouwwerk' weer vervolgd, nadat deze enige tijd niet verschenen is. Deze keer geen artikel over een specifiek deel van de burchtgebouwen, maar een meer algemeen artikel over de maatvoering van het Valkhofkasteel. Eén van de argumenten die tegenstanders van herbouw regelmatig aanvoeren: "Over de maatvoering van de burcht is (vrijwel) niets bekend." In dit artikel probeer ik aan te tonen, dat het tegendeel het geval is. Er bestaan wel degelijk vele objectieve ofwel 'harde' gegevens over de burcht. Een kort overzicht.

Oude plattegronden

In verband met onderhoudswerkzaamheden aan de burcht zijn er diverse plattegronden van het Valkhof vervaardigd.

Er wordt gesproken over de 'caerte' van stadsmetselaar Thomas Singendonck (Weve blz. 73) uit 1580/81 in opdracht van Jan van Nassau, Stadhouders van Gelderland. Deze is helaas niet meer teruggevonden na uitgebreide naspeuring in archieven.

In de Nijmeegse raadsvergadering van 1798 (de burcht is inmiddels gesloopt) wordt er weer over een plattegrond gerept (Weve blz. 73/74). Het gaat nu waarschijnlijk om de kaart of schets, waarop de perceelsverdeling van het burchtterrein ivm. de aanbesteding van de sloop is weergegeven. Ook deze plattegrond is niet teruggevonden.

Raadslid Johan In De Betouw - die de sloop trachtte tegen te houden - pleitte er voor, om "... bij de ontbloting van de grondslagen van de burcht nauwkeurige en meetkundige opmetingen te doen, die een begrip van de eerste inrichting zou hebben kunnen geven". In zijn boek 'Lotgevallen' klaagt hij er echter over, dat dit niet gebeurd is.

Het dakenplan en Conrad Plath

Tot zover lijkt het er niet al te florissant uit te zien. Is er dan niets bewaard gebleven? Het is bekend, dat er herhaaldelijk tekeningen van burchtonderdelen aan de rekenkamer van Arnhem werden overgelegd (de provincie was eigenaar). Deze tekeningen hoorden bij begrotingen ivm. onderhoud. Ze zijn tot in de 19e eeuw bewaard gebleven, maar jammergenoeg (op één na) vernietigd om ruimte te winnen.

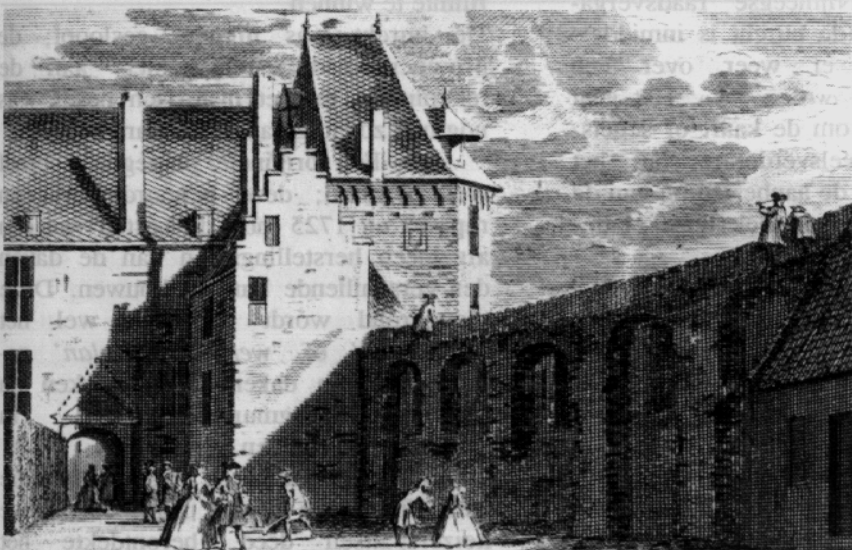
De burcht was immers gesloopt; de provincie had feitelijk niets aan de tekeningen, en het historisch besef was nog niet zodanig dat ze bewaard werden.

Eén originele plattegrond bleef wel bewaard; deze behoorde bij een rapport uit 1725 mbt. de kosten van een algemeen herstellingsplan van de daken der verschillende burchtgebouwen. Deze plattegrond wordt dan ook wel het 'dakenplan' of 'werkmeestersplan' genoemd. Leien daken, Dakpandaken en tufstenen ringmuren waren in verschillende kleuren aangegeven.

Dr. Conrad Plath, een onderzoeker die een uitgebreide studie naar de Duitse keizerspaltsen deed, herontdekte het dakenplan in 1898 in de Arnhemse archieven (Weve blz. 74). Hij had het idee

Valkhofburcht uit het Oosten, Antonie Waterloo, Krijttekening ca. 1650

Cornelis Pronk (1733): 'Valkhof binnen den Eersten ingang', Ets.

opgevat om de burchtrestanten op te graven, maar beperkte dit tot de kapel, omdat hij meende dat door de vondst van het dakenplan de maatvoering van de burcht vaststond. Wel bracht hij aan het dakenplan kleine verbeteringen aan, omdat hij verschillen zag met diverse tekeningen van de burcht.

Weve en zijn opgravingen

De Nijmeegse Stadsarchitect ir. J.J. Weve heeft een zeer uitgebreide en nauwkeurige studie gedaan naar de juistheid van het werkmeestersplan. Dit deed hij op basis van bodemonderzoek, archief-onderzoek (o.m. onderhouds-rekeningen) en bestudering van vele prenten en schilderijen.

Hij vergeleek allereerst het 18e eeuwse dakenplan met schilderijen, pentekeningen en andere afbeeldingen van de burcht. Hierbij kwam hij tot de conclusie, dat de algemene indeling in hoofdzaak juist was maar in een aantal opzichten slechts globaal. Zo zijn bijv. het landschrijvershuis en de muurtorens niet ingetekend. Dat is echter niet verwonderlijk, als we nagaan dat het dakenplan slechts bedoeld moet zijn om als overzicht te dienen voor het dakenherstel van de burcht zelf.

Weve ging gestructureerd en wetenschappelijk te werk. Om de plattegrond van het Valkhof te verbeteren, diende er allereerst een nauwkeurige opmeting plaats te vinden van het terrein met de daarop aanwezige bouwwerken, *zowel bovengronds als ondergronds* (Weve blz. 75). In het jaar 1911 zijn daartoe door Weve en zijn medewerkers uitgebreide opmetingen opgravingen gedaan.

Het verloop van de ringmuur

Het bleek in ieder geval mogelijk om het verloop van de ringmuur voor de helft met volkomen zekerheid vast te stellen. Er bleken nog zeer grote stukken ringmuurfundament (ruim 120 meter lengte) in de grond te zitten. De gemeente had bij de slopers bedongen, dat sommige delen van dit fundament in de grond konden blijven zitten, om erosie van de heuvel tegen te gaan. Ook hadden bepaalde bakstenen delen geen geldwaarde voor de slopers.

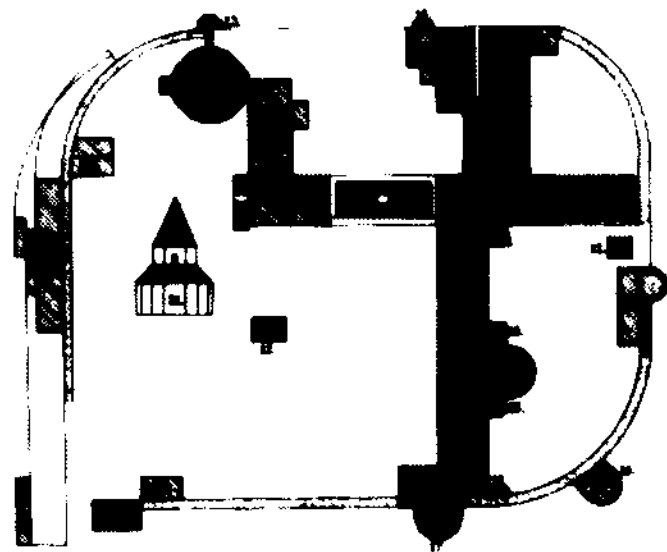
Door deze nog bestaande fundamentdelen kon de rest van het ringmuurverloop vervolgens met zeer grote waarschijnlijkheid verder ingevuld worden. Weve maakte hier ook nog gebruik van afbeeldingen van de burcht, onder meer die van Cornelis Pronk en Hendrik Hoogers.

Door de vondst van de stenen fundamente van de ophaalbrug (de gracht was op deze plaats al vóór de sloop gedempt) kon in combinatie met het verloop van de ringmuur ook de exacte plaats van het poortgebouw vastgesteld worden.

De burchtgebouwen

Uiteraard waren en zijn er op het Valkhof nog meer vaste punten aanwezig. Van de buitenste, lagere bakstenen ringmuur aan de Voerweg bestaat nog een behoorlijk deel.

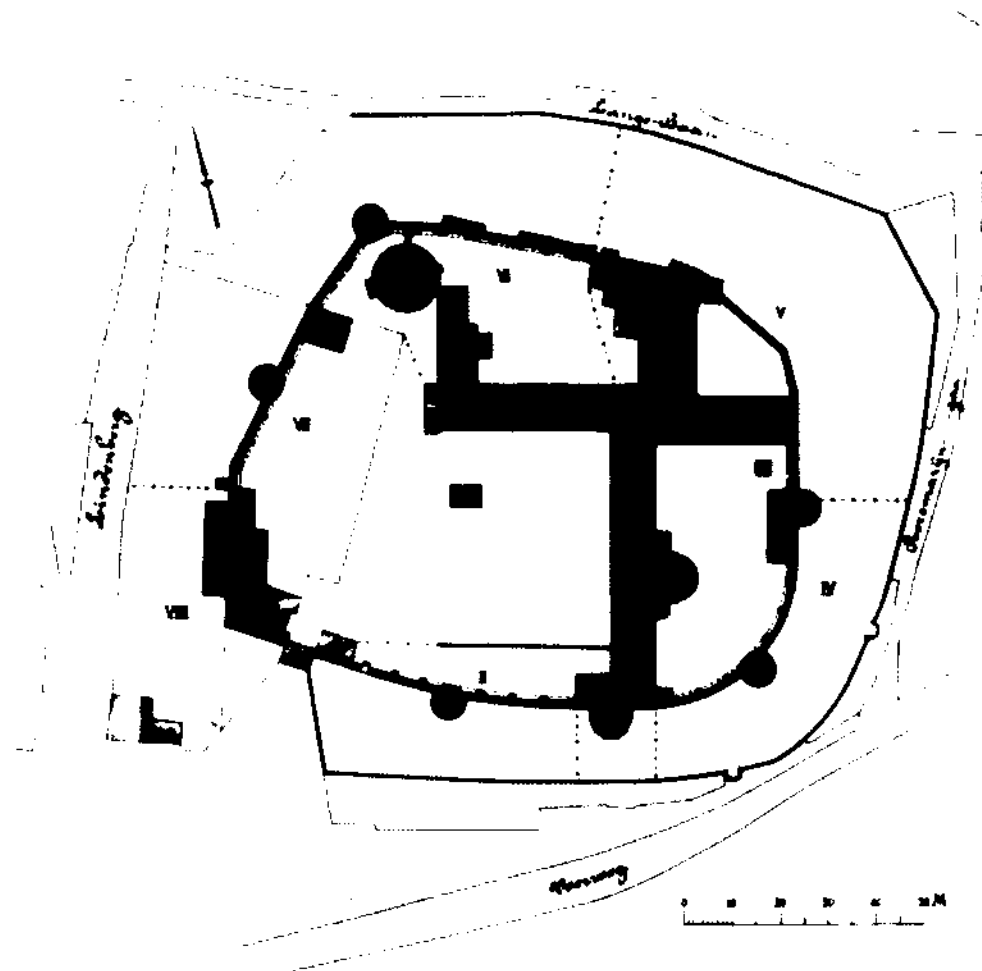
Veel belangrijker zijn echter de twee andere vaste punten in het park, te weten de Nicolaaskapel en de Barbarossaruïne. Nadat ook deze door Weve nauwkeurig waren ingemeten, vergeleek hij zijn inmiddels ontstane plattegrond met 'harde' burchtrestanten en gereconstrueerde ringmuur met het oude

PLATTEGROND (NAAR HET WERKMEESTERSPLAN VAN 1726)

PLATTEGROND VAN DE DAARIN OPIT VURSTENDOMS BURGHTE TE NIJMEGEN

.. 1 GROOTEN TOORN	.. 10 LANTERNIJE	.. 18 HOFF HUISJE
.. 2 RLEERBOLDER	.. 11 LANTERNIJE IN DE VOLVEERE	.. 19 VROUW VAN BUTTERWIJK
.. 3 BOVEN DEN INMANK VAN DEN	.. 12 PUTHUISJES	.. 20 HEDENDE LATEL
HEER VAN RANDEWYK SUN WOONIN	.. 13 COESTAHUISJ VAN DEN HE VAN	.. 21 TOETSHUIS AN DE VRIJ
.. 4 PRINCE KEUKE	RANDEWYK	BLITTERWIJK
.. 5 GROOTE SAAL	.. 14 CAPEL	.. 22 TOORNJE VAN FENELIA
.. 6 BLAUWE CAMER	.. 15 TRAPDOORTJE	.. 23 WOONIN VAN DE PRIN
.. 7 ROOZE CAMER	.. 16 PORTAAL VOOR DE PEERDSTAL	.. 24 VOORPOORT
.. 8 COSSING CAMER	.. 17 JONKER JANS TOORNJE	.. 25 PORTIERSHUIS
.. 9 DE VROUW VAN RANDEWYK CAMER	.. 18 TWEL SECRETJE	

PLATTEGROND (RECONSTRUCTIE MET DE PERCELEN DER VERKOOPS-CONDITIES VAN 1793)

Het oude 'werkmeestersplan' van de leidekkers uit 1726

De gecorrigeerde en gereconstrueerde plattegrond door Ir J.J. Weve

dakenplan, door ze naar dezelfde schaal te brengen.

Het bleek dat er -zoals verwacht- duidelijke verschillen zaten in de plaats van de burchtommuring. De groepering van de burchtgebouwen *binnen* de ringmuur was weliswaar op het dakenplan preciezer weergegeven (blz. 76 Weve) maar toch was het oude dakenplan in vele opzichten onnauwkeurig (blz. 100).

Daarom werden er door Weve in de jaren 1911 en 1920 in totaal 26 opgravingsputten in het park gegraven, om het dakenplan verder te controleren en te corrigeren.

De meeste opgravingen hadden een diepte van 3,00 tot 3,50 meter; Weve groef door tot het zg. 'ongerepte heuvelzand' zodat hij zeker wist dat er geen diepere bouwresten aanwezig waren. Alle opgravingsputten van Weve zijn nauwkeurig opgemeten en ingetekend; een grote overzichtskaart is te zien in het Nijmeegse gemeentearchief. Ook zijn er vele foto's gemaakt. Op blz. 68 van het boek van Weve is een kleiner overzicht van de opgravingsputten te zien.

Het voert te ver, om een complete samenvatting van Weve's bevindingen te geven, maar de meest belangrijkste zaken wil ik zeker noemen. Zoals gezegd waren er een aantal zekerheden: het verloop van de ringmuur, de plaats van de Nicolaaskapel en de plaats van de Barbarossaruïne.

Reconstructie

Aan de Nicolaaskapel is -ook nu nog- een duidelijk braakspoor te zien, dat de plaats aangeeft waar deze kapel met de westgevel van de zg. 'van Blitterswijkwoning' (naam op dakenplan) verbonden was. Ook de Barbarossaruïne werd geheel

ontgraven, alsmede een behoorlijk terrein aan de 'open' voorzijde hiervan. Een aanzet van een tufstenen muur werd ontdekt; dit is de plaats van de zuidgevel van de lange noord-zuid vleugel. Op het dakenplan wordt deze vleugel als 'kleersolder' aangeduid.

Het terugvinden van de in baksteen gemetselde waterput aan de westzijde van het terrein gaf zekerheid dat de zuidgevel van de zg. 'princekeuken' en daarmee de ingang van de burggraafwoning, overeenkwamen met de plaatsen die hun op de plattegrond van 1725 zijn toegekend.

Op de diverse afbeeldingen van de burcht zien we, dat de princekeuken 'verspringt' t.o.v. de Reuzentoren. Dit is bijvoorbeeld goed te zien op de pentekening van Hoogers waar de burcht vanuit de oostzijde te zien is. Op het dakenplan liggen de gebouwen echter precies in elkaars verlengde; dit kon dus niet kloppen. Omdat de plaats van de princekeuken vaststond, moest de plaats van de Reuzentoren -en de aansluitende van Blitterswijkwoning- wel verder naar het noorden liggen. Opgravingen bevestigden dit uiteindelijk. Daar waar de Reuzentoren volgens het Dakenplan gestaan moest hebben was het grondprofiel niet voldoende beroerd, maar op de plaats die Weve in gedachte had kwam het patroon overeen.

Helaas werden er door Weve niet veel 'harde' muurresten gevonden op het burchtterrein *binnen* de ringmuur, maar hij vond in de opgravingsputten wel vele andere braaksporen, sleuven, ingeklonken grond, fijngemalen puin etc. Dit is allemaal uitgebreid beschreven in zijn boek op blz. 102 tm. 118. Ook doorsnedes van de uitgegraven bodemprofielen werden nauwkeurig

ingetekend, en zijn op het gemeentearchief te bekijken (helaas niet in zijn boek opgenomen).

Een ander, zeer belangrijk aanknopingspunt is de **aansluiting van de diverse burchtvleugels op de ringmuur**. Op vele prenten van de burcht is dit zeer goed te zien. Weve vergeleek diverse prenten die door verschillende kunstenaars onafhankelijk van elkaar gemaakt waren.

Betrouwbare prenten zijn die van Anthonie Waterloo, Cornelis Pronk en last-but-not-least Hendrik Hoogers. Hoogers wordt als een zeer betrouwbaar tekenaar gezien, zo stelt De Jong in zijn boek 'Hendrik Hoogers, Patriot en Kunstenaar'. Deze conclusie kan getrokken worden door nu nog bestaande gebouwen te vergelijken met het tekenwerk van Hoogers; onder meer de Rhenense Cunerakerk en de Nijmeegse Grote Markt met St. Stevenstoren. Ook legde hij de St. Nicolaaskapel en de Barbarossa-ruïne na de sloop vast in haast fotografische tekeningen.

Ook aan de binnenzijde van de ringmuur waren op sommige plaatsen sporen zichtbaar (zoals bij de Konings- en Rode kamer aan de noordzijde).

Zo konden breedte (maar ook lengte) van de vleugels en gebouwen voor een belangrijk deel berekend worden, omdat het bij diverse prenten mogelijk bleek het standpunt van de kunstenaar te bepalen. Wiskundige perspectiefberekening deed de rest.

Op deze wijze kon de burchtplattegrond verder ingevuld en verfijnd worden. Weve's plattegrond is door de werkwijze van de stadsarchitect zeer betrouwbaar te noemen, en zal niet veel afwijken van de oorspronkelijke maatvoering van de

burcht.

Op een paar kleine punten zijn er misschien wel afwijkingen. Zo is de grote put op het voorplein bij opgravingen nooit teruggevonden, en deze is geheel op basis van perspectiefberekening ingetekend. Maar daar doet Weve dan ook totaal niet geheimzinnig over. Wellicht worden deze waterput en andere burchtfragmenten bij toekomstige opgravingen wél blootgelegd.

Weve besluit één van de hoofdstukken van zijn boek met de woorden: *"De nieuw geconstrueerde plattegrond mag wellicht, bij het later nog ontdekken van monumentale gegevens voor enkele verbeteringen vatbaar blijven, in zijn geheel mag worden aangenomen dat hij met de vroegere werkelijkheid zo goed als volkomen strookt."*

In dit kader wil ik de woorden van D66 fractievoorzitter Ben van Hees niet onvermeld laten: "Mag de burcht dan niet terugkeren, omdat deze vroeger misschien 1 meter groter of kleiner was? Dit speelt in mijn ogen geen rol."

Naschrift: Dit artikel is niet bedoeld om een totale opsomming te geven van alle objectieve gegevens die er over de Valkhofburcht bestaan. Zo zijn bijvoorbeeld rekeningen van herstelwerkzaamheden aan de burcht buiten beschouwing gebleven. Ook hierin vinden we een schat aan informatie over de gebouwen en het materiaalgebruik (zowel het soort materiaal als de gebruikte aantallen).

In deze serie volgen nog drie artikelen:

- 1) Materiaalgebruik en bouwmassa's van de Valkhofburcht.
- 2) De burchtommuring van het Valkhof.
- 3) De St. Nicolaaskapel: het oudste gebouw van Nijmegen

Deze panden in Den Haag werden gereconstrueerd naar eerdere toestand. Hun verkrotte voorgangers waren al enkele jaren gesloopt (Foto: Heemschut 1995-6)

HERBOUW OF RECONSTRUCTIE ?

Door drs Fer Boshouwers

In het geval van de Valkhofburcht is er sprake van een groot aantal afbeeldingen, sommige op basis van schetsen door de kunstenaar vrijelijk ingevuld, maar ook afbeeldingen, die bijna fotografisch - soms ter plekke - zijn uitgevoerd. Toch kan er op wetenschappelijke gronden (objectiviteit, juiste gegevens, controle, etc) geen 100% kopie worden gerealiseerd, hetgeen ook niet wordt nagestreefd.

Overigens zijn er nog andere gegevens, zoals het grondplan van de werkmeesters uit 1726, hetwelk weer is gecorrigeerd door de uitkomsten van het bodemonderzoek van J.J. Weve, destijds stadsarchitect.

Een tweede architect van naam, Charles Estourgie, heeft door vele studies van bronnen van velerlei aard, goede bijdragen geleverd aan het aanzien van de Valkhofburcht. Het was hem niet alleen te doen om in theorie of enkel op papier de burcht terug te halen, maar deed dit met het oog op herbouw.

Zijn zoon Hubert heeft zich, voortbouwend op de inzichten van zijn vader, weer ingespannen om de binnenzijde van de burcht te onderzoeken. Door goede waarneming van de buitenzijde vindt men tal van zaken, die iets over het interieur kunnen vertellen.

Om te komen tot een eigentijds gebouw met sterke verwijzingen naar het verleden, is het ook minder van belang om de exacte maatvoering en detaillering te realiseren. Overigens zijn de bekende gegevens wel richtinggevend.

Daarom zal ook in de burcht het oude naast het moderne in enerzijds contrast, maar anderzijds ook in een bijna volkomen harmonie terugkeren. Een architectenkoppel van internationale bekendheid zal in nauwe samenwerking tot dit klassiek-modern concept moeten

komen. Het moderne zal overigens voornamelijk ondergronds en aan de binnenzijde tot uitdrukking komen.

Iedereen mag zien en ervaren dat het gebouw niet precies de voortzetting is van de burcht van weleer, maar de sfeer van de burcht van 1795 en ook de sky-line en het bouwvolume zijn richtingbepalend.

Dat deze denkwijze niet geïsoleerd wordt ontwikkeld, mag blijken uit de nodige voorbeelden uit het verleden van Nijmegen. Met name de herbouw van de Commanderie van St. Jan, de kanunnikenhuisjes, het stadhuis hier ter plaatse met de toegevoegde toren, het pand nr. 28 op de Waalkade, zijn voorbeelden van alom geaccepteerde terugbouwprojecten.

Ook buiten Nijmegen zijn er voorbeelden te over. De burcht "de Doornenburg", het kasteel Doorwerth, maar ook de VOC-schepen "de Batavia" en "de Amsterdam" zijn projecten, die maatschappelijk brede waardering hebben verkregen.

Ook in het buitenland zijn tal van voorbeelden te vinden. o.a. de stad Dresden is hiervan een sprekend voorbeeld, maar ook de stad Ieperen getuigt daarvan.

Nog dichterbij huis: in Arnhem, durft men de gemaakte eenheidsworst van de wederopbouw weer te corrigeren en de moderne winkelpuien op de begane grond van oude panden terug te brengen naar een toestand van voor de oorlog. Dit

omdat het al te uniforme en saai karakter van de binnenstad te doorbreken en daarmee meer sfeer te scheppen.

Hierin komt tot uitdrukking dat het particulier initiatief met ondersteuning van de overheid en bouwkundigen van naam, in nauwe samenwerking met historici, de stap wordt gewaagd om zowel roerende als onroerende zaken tot een nieuw leven te wekken. Van belang is hierbij de zaak eigentijds te dateren, zodat niet de indruk wordt gewekt het verleden ononderbroken over te laten gaan in het heden. Is hier dan sprake van geschiedsvervalsing? En bij een gefundeerde terugkeer naar het oude; is er dan sprake van kitsch, Eftelingeffecten, Bommelsteinfantasiën, of Neuschwansteinideeën?

Nee, want hierbij is steeds sprake van basering op volledige fantasie, zonder aanwezigheid van realiteiten van voorheen.

Het roepen van dergelijke kreten duidt op gebrek aan werkelijkheidszin en probeert men voor de argeloze luisteraar c.q. lezer

slechts de verkeerde toon te zetten (lees: valse toon). Hier ter stede staan inmiddels enige projecten op stapel, die weliswaar kleinschaliger, maar ontegenzeggelijk dezelfde toets moeten kunnen doorstaan als een Valkhofherbouwproject. Het gaat immers om het principe en niet om het volume. Voorbeelden zijn het terugbouwen van het hek om concertgebouw "de Vereniging" en ook de zogenaamde "blauwe zaal" in hetzelfde pand.

Voor het gros van de inwoners van de stad, maar ook voor mensen van buiten zijn dit totaal nieuwe projecten en hebben voor hen geen herinneringswaarde vanuit het verleden. Toch ontmoet men bij de opzet en uitvoering waardering.

Nijmegen dankt deze burcht aan haar geschiedenis, maar is het er evenzeer aan verplicht hem weer terug te bouwen.

Alleen op deze manier komt Nijmegen weer op internationaal niveau.

**MET HERBOUW IS NIETS
VERLOREN, ALLEEN GEWONNEN!**

HET VALKHOF PARK - EEN MONUMENT ?

Door drs Fer Boshouwers

Hier zou moeten gelden: eerst kijken, dan pas roepen. Immers, de aangevoerde argumenten om het park in haar huidige staat te bewaren slaan in feite nergens op. Het park zou een monument zijn, omdat het aangelegd zou zijn door de tuinarchitect Zocher (Haarlem).

Dat hij het oorspronkelijke park heeft aangelegd is juist, maar daarvan is in het huidige park niets meer te vinden. Slechts de twee aanwezige monumenten staan nog op hun plaats. In zoverre is er inderdaad iets bij het oude gebleven. Nadien is aan de parkinrichting zoveel en zo vaak gewijzigd, dat 'Zocher' nergens meer is.

De aanleg van een park - overigens in de aanvang een snelaan- gelegd bos van populieren - was een noodmaatregel om het 'tan-deloze gebit' op de heuvel snel te verdoezelen. Nijmegen was in feite overmand door schaamte, dat hen de afbraak van de burcht was aangedaan. Door ingrijpen van Zocher kreeg het park kwaliteit, die echter door vele wijzigingen daarna totaal verdwenen is. Het verwijzen naar Zocher stoelt dus in feite nergens op.

Een park op die plek is echter op zich een goed gegeven. In de nabijheid van het stadscentrum zou het een goede functie kunnen hebben, ware het niet dat er slechts door weinigen gebruik van wordt gemaakt, mede tengevolge van ons heersende klimaat, waarbij op die hoogte slechts weinige dagen resten ervan te genieten.

Daarnaast is tengevolge van het aanwijsbaar beperkte gebruik eerder sprake van een beangstigende stilte, die slechts doorbroken wordt door geleide groepen of individuen met honden.

Kapelbeheerders voelen zich dan ook

vaak onveilig door de geïsoleerde ligging en zijn opgelucht als er echt geïnteresseerden naar de kapel komen.

Oprukkende kleine criminaliteit laat zichtbaar sporen na, waardoor - ondanks goed plantsoenonderhoud - het geheel een vaak verlopen indruk maakt. Met name grafity op de kapellen, weggetrapte hekwerken bij de uitkijkposten, uit de grond gerukte banken en doelbewust beschadigde informatieborden van de vereniging, geven daarvan steeds weer opnieuw blijk.

Daarnaast is er sprake van heimgelijk handelsverkeer in drugs, waarvan vaak de stille getuigen achterblijven.

In een nieuwe ambiance, tegen de achtergrond van de burcht, met het nodige comfort bij de hand, plus een echt gevoel van veiligheid en beschutting, wordt het park een echt park voor iedereen, die er iets positiefs mee voorheeft. Met beschutting in de rug is het uitzicht nog beter te genieten.

De uitwerking van de herbouwde burcht leidt niet tot parkverlies, want slechts dertig procent wordt bebouwd, en toevalligerwijs hebben ingrepen in het park in de jaren tachtig reeds geleid tot het voorbereiden van de bouwlocatie.

Bij de plannen van dit moment zou een beperkt aantal bomen tijdelijk of permanent verplaatst moeten worden, hetgeen bij de huidige stand van de techniek zeer wel mogelijk is. Bij de

appartementenbouw naast de firma Haskoning aan de Berg en Dalseweg heeft men dit prima opgelost. De fraaie, zeer oude

boom, heeft de verplaatsing overleefd en staat nu overigens een paar tientallen meters naar achteren.

Dat de herbouw van de burcht bestaande culturele activiteiten zou verhinderen is pertinent onjuist. Immers, in een betere *ambiance* kunnen deze activiteiten worden gerealiseerd, niet alleen buiten, maar ook binnen in de gewelven van de onderbouw. Deze extra dimensie geeft alleen maar meer mogelijkheden qua vorm en frekwentie.

De groene kraag, die nu rond het bestaande park aanwezig is, kan op

veelzijdiger wijze terugkeren, omdat naast bomen, coniferen en struiken ook klimopgewassen op het muurwerk (zowel binnen als buiten de omwalling) de aanblik kunnen verfraaien.

Kreten slaken, dat het park verdwijnt, zijn dus onterecht.

De stad krijgt er iets beters en voor meer mensen voor terug.

Ook de beide burchtrestanten, de kapel en de ruïne, komen in het geheel beter tot uitdrukking, omdat hun plaats en functie nu weer zichtbaar wordt in het grote geheel van de burcht. Zo zijn zij oorspronkelijk ook bedoeld. Overigens moet door de architecten de oudheid van beide monumenten op chirurgische wijze worden benadrukt.

DE VALKHOFBURCHT - EEN KEIZERZAAL WAARD ?

Door Henk Schoonwater

De geschiedenis van Nijmegen als vaste vestigingsplaats van de bevolking begint pas een tiental jaren voor het begin van onze jaartelling duidelijk te worden, toen de legers van de Romeinen met hun aanhang zich hier vestigden.

Wij weten dit door een verhaal van de Romeinse geschiedschrijver Tacitus, die vertelt dat de Romeinen van het 5e en 21e legioen, die op de *Fürstenberg* nabij Xanten gelegerd waren door de Bataven-opstand aldaar verdreven waren en de wijk namen naar de uiterste grenzen van het Rijk: het *Oppidium Batavorum*, ofwel het Bataven-eiland. Men vermoedt dat dit tussen de Rijn en de Waal gelegen moet hebben; hier komt de naam *Betuwe* vandaan.

De Bataven-opstand rond het jaar 70 na Christus moet een zware slag zijn geweest voor de Romeinen. *Castra Vetera* (Xanten) werd daarbij geheel verwoest. De leider van het oproer was een zekere Julius Civilus, ook wel Claudius Civilus genoemd. Hij bekleedde een hoge officiersfunctie in het Romeinse leger, en was voornamelijk gebelgd door het feit dat de inheemse legercommandanten door Romeinen vervangen waren, die met harde hand hun bevelen uitdeelden.

Na een aanvankelijk succes zag hij volgens het opschrift op het Valkhofhek "*tandenknarsend*" vanaf deze plaats de Romeinse schepen de Waal afzakken. Of het inderdaad deze plaats is geweest, is tot op heden nog een vraagteken. Het is wel zeker dat hij van daaruit een goed zicht op de Waal had. Men veronderstelt dan ook wel, dat de Bataven als bondgenoot van de Romeinen een vesting

hadden op het Valkhof en de Romeinen meer oostwaarts op de Kopse Hof.

Civilus zag wel in, dat hij tegenover de overweldigende meerderheid van voetvolk en ruitery geen overwinning kon behalen. Daarom besloot hij te onderhandelen. Volgens onze geschiedschrijver Tacitus stonden de beide bevelhebbers (de Romein Cerialis en de Bataaf Civilus) elk op de einden van een kapotte brug hun eisen naar elkaar te schreeuwen. Voor de Bataven liep het nog goed af, toen ze besloten om de wapens neer te leggen.

Tot aan het jaar 104 verliep alles normaal. Rondom beide legerplaatsen waren kleine nederzettingen ontstaan, zg. *canabae*. In een dergelijk kampdorp vonden allerlei ambachtslieden, handelaren en prostituees een onderkomen. Het was het begin van Nijmegen, ook al lag dat niet precies op dezelfde plaats.

Maar in de laatste regeringsjaren van Keizer Trajanus (98-117) liep het mis. De Germanen bedreigden al jaren de grens aan de rivier de Donau. Om hier een eind aan te maken onttrok hij soldaten aan rustiger streken. Zo werden ook uit de legerplaats Nijmegen duizenden soldaten naar de Donaugrens gestuurd. Voor de nederzettingen rond de legerplaatsen was dit een ramp. De bevolking leefde immers van de handel met de Romeinen. Men

leverde de soldaten bijvoorbeeld kannen en kruiken, divers bronswerk zoals pannen, schalen en sieraden voor hun buitenechtelijke vrouwen en vriendinnen.

Om de pas ontstane nederzetting niet van alle bestaansmiddelen te beroven, kreeg Nijmegen voor de wijde omgeving (inclusief Beruwe en het Land van Maas en Waal) het marktrecht. Alleen op deze plaats mocht gehandeld worden. De nederzetting kreeg de naam *Noviomagus*. Dit betekent Nieuwe Markt. Maar dat niet alleen: zij mocht voor de naam het woord *Ulpia* zetten. Dit voorvoegsel was ontleend aan Ulpus, de familienaam van de keizer. Het werd dus een 'Keizerlijke Marktplaats' en moest als zodanig mensen trekken. Helaas weten we (nog) niets over de verdere rechten en plichten van het Romeinse Nijmegen.

Nijmegen was dus al vroeg een keizerstad; zeker voor onze westelijke streken. Noch Maastricht noch Utrecht - mede de oudste steden van ons land - kunnen hierop groot gaan.

Nijmegen gold voor de Romeinen ook als de *Civitas Batavorum*: hoofdstad der Bataven. De stad had dan ook een grote mate van zelfstandigheid en zelfs een soort gemeenteraad.

Men schat dat er ruim vijfduizend mensen gewoond kunnen hebben. Helaas heeft men er weinig van teruggevonden. Vroegere ondeskundige opgravingen, steenroof, het weggooiën van resten en het knagen van de Waal aan de zuidelijke, Nijmeegse oever zijn de oorzaken. Over het verleden van Ulpia Noviomagus ligt dus een dikke sluier.

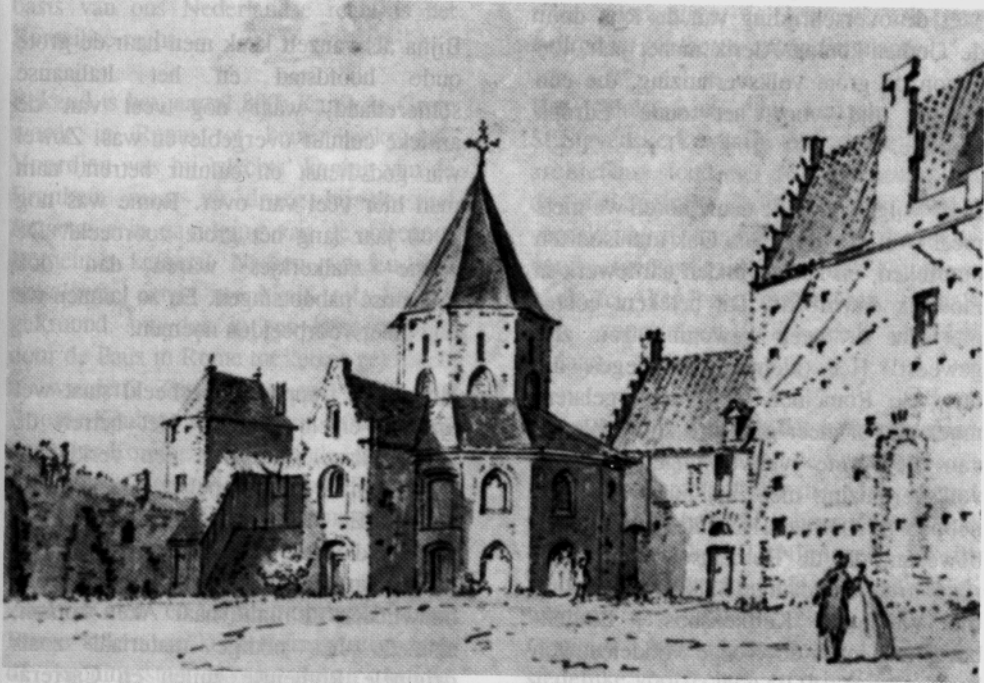
De Romeinse keizers begrepen echter niet, dat onttrekken van één of meer legioenen aan verschillende plaatsen een leemte veroorzaakte in de uitoefening van macht en orde.

Verschillende rondzwervende Germaanse henden waren een bedreiging voor de Romeinse heerschappij. Verdragen met deze lieden hadden geen enkel nut, zo was al gebleken.

Keizer Septimus Severus (193-211) liet echter de troepen van de Benedenrijn versterken, waardoor er in onze streken weer de rust terugkeerde. Deze was echter van korte duur. De volgende vijftig jaar werden gekenmerkt door strijd tussen de verschillende soldaten-keizers. Elk der strijdende partijen eisten hun legers op, om hen bij te staan. Ook de reserves uit de grensstreken werden hierdoor uitgedund. Gevolgen konden niet uitblijven. De slecht bewaakte grens van het vroegere zo krachtige Romeinse Rijk kon het binnenvallen van de Germanen en Franken niet meer verhinderen.

In deze tijd -tussen 260 en 279 na Christus- moet er een einde gekomen zijn aan de nederzetting Ulpia Noviomagus. Hoewel Keizer Constantijn (306-337) aan de Rijn weer enigszins de orde wist te herstellen, was dit toch niet blijvend.

De Frankische stam van de Saliërs wist de grens te overschrijden en vestigde zich in de Betuwe. Ze mochten van de Romeinen blijven maar zij moesten dit gebied zelf verdedigen. Zo zien we dat het Romeinse beroepsleger verdween, en dat er zelfverdediging van have en goed door een landbouwbevolking voor in de plaats gekomen was.

Hoewel deze prent van Hendrik Spilman uit 1732 niets met een keizerzaal van doen heeft, is deze toch wel heel interessant omdat we behalve de kapel ook een deel van de noord-westelijke vleugel kunnen zien (zg. van Blitterswijkwoning). Aan de resten zien we, dat er nog een extra vleugel moet zijn geweest, waarvan het dak telkens verhoogd is. Ook zien we duidelijk de gaten van 2 balklagen die verdiepingen aangaven, en zelfs 2 doorgangen. Schrijver dezes pleit er voor, om deze sporen bij herbouw weer te laten zien !

De laatste Romeinse keizer, die zich met de stad Ulpia Noviomagus heeft bemoeid was Valentinianus. In het jaar 368 inspecteerde hij de noordgrens van zijn Rijk en heeft daarbij waarschijnlijk Nijmegen bezocht. Dit is waarschijnlijk de laatste relatie met het Romeinse Rijk geweest. Door de strijd van de verschillende keizerlijke troonpretendenten kon de ontbinding niet meer tegengehouden worden. Vooral uit het oosten en het zuiden stormden de Barbaren op de grens af en zorgden voor totale ontreddeiding.

Met de overschrijding van de Rijn door de Gothen-koning Alerik in het jaar 406 begon de grote volksverhuizing, die een nieuwe tijd voor het oude Europa inluidde.

In de volgende vijfde eeuw horen we niets meer over Noviomagus. Ook muntsoorten ontbreken, en het gevonden aardewerk is moeilijk dateerbaar. Dit betekent echter niet dat er geen bewoning zou zijn geweest! Het (kleinere) Nijmegen dat door de Romeinen werd achtergelaten, moet min of meer gespaard zijn gebleven van de grote verwoestingen die de volksverhuizing met zich meebracht. Zo hebben bijvoorbeeld recente opgravingen bewezen, dat de Romeinse omgrachting rondom de toenmalige Valkhofversterking (nu: Valkhof + Kelfkensbos + Lindenberg) nog tot in de vroege Middeleeuwen bestaan heeft.

De elite was echter verdwenen: verhuisd, gevlucht of vermoord. Men moet zich voorstellen dat er wat landbouwers met een beetje vee en wat handelaren waren overgebleven. Maar de band met Rome is niet altijd

verbroken geweest. Uit alle stamstaatjes van de Franken kreeg er één meer macht. Het was die van de familie van de Merovingers. Eén van deze heidense vorsten liet zich dopen te Reims. Ongetwijfeld zal hij het Christendom in zijn Rijk bevorderd hebben, door het toelaten van priesters die vanuit Rome gezonden werden.

In het Christendom zag hij de basis voor een staatsbestel, dat rust en orde kon garanderen en herstellen. Van beschaving en cultuur was in die tumultueuze 4e en 5e eeuw vrijwel niets meer overgebleven.

Bijna als vanzelf keek men naar de grote oude hoofdstad en het Italiaanse schiereiland, waar nog veel van de antieke cultuur overgebleven was. Zowel wat godsdienst en cultuur betreft, nam men hier veel van over. Rome was nog 1000 jaar lang hét grote voorbeeld. De eerste zaalkerkjes waren dan ook Italiaanse nabootsingen. En zo kunnen we nog meer voorbeelden noemen.

Het meest frappante voorbeeld staat wel op ons eigen Valkhof. Het betreft de Nicolaaskapel. Deze is een verkleinde kopie van de paleiskapel te Aken (nu de Dom). En Karel de Grote had dit voorbeeld weer gevolgd van één van de kerken in Ravenna. Hij liet daarvoor bouwlieden uit Italië naar Aken komen, alsmede het nodige materiaal zoals originele Romeinse zuilen en Carreramarmer.

In de Nicolaaskapel werden geen antieke zuilen of marmer gebruikt (wel Romeins sloopafval). Wel vinden we twee antieke Romeinse zuilen terug, die de absis van de Barbarossa-ruïne ondersteunen. Keizer

Frederik Barbarossa vond ze belangrijk genoeg om ze te verwerken in de nieuwe St. Maartenskapel. Ze zijn niet even lang, maar door wat te 'smokkelen' met de kapitelen bovenop de zuilen werd het verschil gecorrigeerd.

Voor Karel de Grote was Rome zeer zeker een voorbeeld voor de inrichting van zijn staat; ook op godsdienstig gebied. Het latijn werd in alle grote steden geleerd. Ook nu zien we het nu nog terug; bijvoorbeeld in de geneeskunde en op de gymnasia. En de basis van ons Nederlandse recht is het Romeinse recht.

Bekend is het jaartal 800: Karel de Grote wordt in Rome tot keizer gekroond. Voordien was hij 'slechts' koning van de Franken, maar nu droeg hij de titel *Imperator* in navolging van de vroegere Romeinse keizers. Nadien werden zijn opvolgers eerst in Aken tot koning gekroond, om dan in een later stadium door de Paus in Rome tot keizer gekroond te worden. Zijn eerste titel was dan Rooms-Koning, dat men moet lezen als Romeins-Koning. Zo noemde men ook het Duitse Keizerrijk tot aan de Franse revolutie het Heilig Roomse (lees: Romeinse) Rijk.

Zoals Karel en zijn tijdgenoten naar Rome keken, zo keek Nijmegen op naar de kroningsstad Aken. Johan In de Betouw schrijft in zijn 'Handvesten': "[...] *Frederik de III heeft bij de vernieuwing de oude voorrechten, die Carel de Grootte aan Aken geschonken had, in den jaare 1442, omnia jura superioritatis territorialis met het geene daar aan is gehecht, en al wat Rijkssteden*

onder den naam van regalia en juris Principis bezitten, aan Aken en Nijmegen uitdrukkelijk bevestigd."

En verder schrijft hij: "[...] *van alle welke de oorspronlijke Handvesten en Gifbrieven, als zoo veele dierbare Kleinodien en eeretekenen van der Burgeren standvastige trouw en langduurige diensten aan de Keizeren en het Roomse Rijk bewezen, in de archiven te Aken en in de Hoofdkerk van Nijmegen, ter plaatse, door oudheid met den naam van den Blok bestempeld, bewaard, en wegens de zorgvuldigheid die ten allen tijde daaromrent is betoond, als een heiligdom gesloten gehouden worden.*"

Het Blok was een vertrek in de St.Stevenskerk waarin een zware houten archiefkast stond met de documenten van de stadsrechten. Iedere nieuwe keizer verzekerde in een aparte charter dat hij de voorrechten en vrijheden van "Nijmegen zoals te Aken" zou respecteren, evenals zijn voorgangers dat reeds hadden gedaan.

Geen wonder dan ook dat keizersbeelden werden aangebracht aan de voorgevel van het nieuwe stadhuis dat in 1554 voltooid was. In 1546 bezocht Keizer Karel V (de vader van Philips II) Nijmegen, om als nieuwe Hertog van Gelder gekroond te worden.

Opnieuw bevestigde deze keizer de stedelijke voorrechten en privileges. Nogmaals werd bevestigd dat Nijmegen een eigen rechtspraak had. Aan het vonnis had men zich te houden. Wanneer de partijen niet tot overeenkomst konden komen, dan was beroep tot aan de Schepenstoel te Aken, als hoogste instantie, nog mogelijk.

Als Nijmegen zich tegenover andere steden beriep op zijn voorrechten dan werd altijd vermeld: "Zoals te Aken". Beide steden waren Rijkssteden maar Aken had de voorrang als kroningsstad. Bovenstaand charter, waarin dit zeer uitvoerig beschreven is was blijkbaar tijdens het bezoek van Karel in 1546 al besproken. De eigenlijke oorkonde werd echter te Brussel getekend en is gedateerd op 12 november 1549. Toch had de stad zoveel vertrouwen in hem, dat onmiddellijk na het vertrek van de keizer aan de beeldhouwer Willem Colyn de opdracht werd gegeven om een beeld van de keizer te vervaardigen. Dit beeld heeft nog bijna 400 jaar, tot aan de oorlogsverwoesting in 1944, in de hal van het stadhuis gestaan.

Ook al botste het nog wel eens tussen keizer en stadsregering: men had elkaar nodig en in de waardering voor hen en mede ter nagedachtenis heeft Nijmegen behalve de stadhuisbeelden ook de bronzen standbeelden van Keizer Trajanus (stichter van de stad) en Keizer Karel de Grote (eerste bouwheer van het Valkhof) opgericht.

Wanneer we als toerist naar Aken gaan, dan bezichtigen we onwillekeurig de Domkerk, we willen iets meer weten over de Domschat, om vervolgens via de binnenhof op de Markt te komen waar we de gevel van het prachtig gerestaureerde stadhuis kunnen bewonderen. Deze gevel telt maar liefst 50 keizersbeelden! Maar weinigen weten dat ook het inwendige te bezichtigen is. Karel de Grote koos Aken als vaste woonplaats. Zijn vader, de Frankische koning Pipijn woonde er al bij tijd en wijle vanwege de

warme geneeskrachtige bronnen. Karel liet hier zijn paleis bouwen, waarvan de voornaamste delen nog steeds bestaan. Het zijn de paleiskapel en de koningshal.

Deze laatste, nu dus het raadhuis, was een vrij lang gebouw naar het model te Trier dat nu nog bestaat. Het bezat aan elke kant een half-cirkelvormige abside. In de westelijke stond de Keizerstroon.

Aan het begin van de 14e eeuw nam de burgerij van Aken het vervallen paleisgebouw over, en maakte van de paleishal een gebouw van twee verdiepingen. De overname verplichtte de burgerij wel om de bovenzaal in te richten als feestzaal om hier de kroningsmaaltijd te kunnen vieren. Deze zaal bestaat nog steeds, en vooral na de oorlog worden hier de verschillende feestelijke bijeenkomsten gevierd en organiseerde men hier exposities van wereldformaat, waar duizenden mensen naar kwamen kijken. De eerste expositie was gewijd aan de stichter van Aken, Karel de Grote. Zo eert Aken haar grote mannen; wij kunnen er een voorbeeld aan nemen. Enkelen uit ons midden hebben dat ook gedaan en de Valkhofvereniging opgericht, nu 18 jaar geleden. Met een eigen tijdschrift, evenals de Vereniging Numaga, houden zij de Nijmeegse geschiedenis levendig in de harten van velen. De Valkhofvereniging doet echter nog meer. Vanaf haar ontstaan wil zij deze geschiedenis ook tastbaar maken, en het niet alleen bij woorden laten. Zo bestaat vanaf de oprichting dan ook het idee, om de Valkhofburcht weer in alle glans op te bouwen. Wij waren ons er van bewust dat dit in een stad als Nijmegen veel voor- en tegenspraak zou ontmoeten. Maar de

eerste schreden op de lange weg zijn nu gezet; wij laten ons niet ontmoedigen.

De buitenzijde van de burcht geeft nog de minste problemen. Er zijn tekeningen en schilderijen genoeg, die ons informeren over de oude toestand. Ook het grondplan is door Weve's opgravingen en berekeningen vastgesteld. Het interieur geeft meer moeilijkheden, omdat hiervan nauwelijks een enkele tekening of schilderij bekend is. Alleen een leidekkersplattegrond van de daken uit 1725 geeft ons een enkele aanwijzing van wat zich onder die daken bevond. Ook aan een enkele interieurbeschrijving uit de archieven heeft men weinig. Nu kan dus het interieur, ten dele, naar eigen verkiezing invullen.

In Aken wordt de grote zaal op de bovenverdieping nog steeds "keizerzaal" genoemd. Waarom zouden wij ook geen keizerzaal in de burcht bouwen, evenals in vele Duitse burchten waar keizers geresideerd hebben?

Het is wel zeker, dat er ooit een keizerzaal geweest is, waar de keizer zittend op zijn troon recht sprak, conflicten oploste en zijn gasten ontving onder groot hofceremonieel. De voorbeelden in Europa zijn legio. Blijft nog de vraag over: waar zou zich deze aula of keizerzaal bevonden hebben? Voor de hand ligt dat dit de latere noord-zuid vleugel geweest moet zijn. De absideale uitbouw wijst hier reeds op, en kan vergeleken worden met de twee absiden van de keizerlijke aula in Aken. Pas later, in de 14e-15e eeuw is deze vleugel verkaveld, evenals in Aken. Het is dus mogelijk, dat toen pas de Sint Maartenskapel ontstaan is. Door twee

muren te plaatsen verkreeg men een ruimte die als huiskapel kon dienen. Dat kan ook de oorzaak zijn, dat tijdens de afbraak dit deel van de kapel tóch instortte, terwijl aanvankelijk overeen gekomen was dat de gehele kapel behouden zou blijven. De (dunnere) binnenmuren hadden waarschijnlijk geen goede verbinding met de absis.

Natuurlijk blijft dit een hypothese waarover geen zekerheid bestaat, maar het is toch wel iets om over na te denken. Waar het mij om gaat, is dat het gebouw niet alleen uiterlijk representatief wordt voor de stad Nijmegen maar ook innerlijk, door als herinnering aan een groots verleden ook een keizerzaal te creëren die voor velerlei doeleinden nuttig kan zijn.

De vraag boven dit artikel kan dan door mij dan ook niet anders dan met een hartgrondig "ja" worden beantwoord!

Stadswapen met Keizerskroon

BENEFIETCONCERT VOOR VALKHOFVERENIGING OP WOENSDAG 26 FEBRUARI 1997

Geachte lezer,

Enige tijd geleden ontmoetten wij de Heer Boshouwers op het Valkhof. Dat gebeurde min of meer toevallig want wij waren daar om onze jaarlijkse dispuutsfoto's te nemen. Wij raakten in gesprek over het studentenleven, het heden en verleden. Die ontmoeting leidde tot een zangavond in de kapel waar wij tevens een uitgebreide lezing kregen over het Valkhofproject en de bijbehorende maquette.

Het bovenstaande is het eerste hoofdstukje geweest in onze betrokkenheid bij de Valkhofvereniging.

Corpsdispuut Aquila viert dit jaar haar zevende Lustrum en daarbij hoort, dat wij een activiteit in het teken van een ander doel stellen. Dat doel lag inmiddels voor de hand.

Letterlijk en figuurlijk draagt het Valkhofproject bij aan het profiel van de stad. Onze stad. Eenieder heeft zijn eigen kleine en grote redenen om het Valkhofproject een warm hart toe te dragen. Wij ook.

Hoe kunnen wij als studentenvereniging een bijdrage leveren aan een dergelijk initiatief?

Woensdag 26 februari 1997 organiseren wij een klassiek concert met medewerking van het Nijmeegs Koper Consort, Het Nielsen-Kwintet en niet te vergeten Uw eigen Valkhof Kwartet. Dit muzikale spektakel zal plaatsvinden in de Aula Major Congresgebouw op het Universiteitsterrein en beginnen omstreeks 19.00u (nadere aankondiging en programma volgt). Tevens zullen wij U de gelegenheid bieden om naderhand te borrelen.

Het spreekt overigens voor zich dat de opbrengst ten goede komt aan de Valkhofvereniging. Omdat het aantal plaatsen beperkt is willen wij U als lezer van het Valkhofnieuws de gelegenheid bieden kaarten te reserveren. Zie daarvoor de bon, die U in kunt vullen en in een envelop kunt sturen naar de Valkhofvereniging (adres zie bon). Wij hopen op Uw enthousiasme en Uw aanwezigheid. Nader bericht volgt in Valkhofnieuws 4 !

J. Ajaba
R.M.H.M. Eekelaar
M.A.A.J. van den Bosch

PS: Voor deelname de bon op pagina 27 invullen en opsturen.

Corpsdispuut Aquila voor het hek van de Valkhofbrug

Ik wil graag kaarten voor het Valkhof Benefiet Concert op 26 februari 1997.

Naam: dhr/mw

Adres:

Postcode: Plaats:

Tel.nr.:

Deze bon s.v.p. in een envelop sturen naar:

Valkhofvereniging
t.a.v. Benefietconcert
Postbus 1390
6501 BJ Nijmegen

De kaarten zullen ongeveer f10.- gaan kosten. Nader programma volgt.